

na których ciąży odpowiedzialność za losy państwa i Kościoła. Jeśli poszukują niesprawdzonych i wątpliwych dróg naprawy czy rozwoju Rzeczypospolitej na progu tzw. domu europejskiego, to głównie oni powinni sięgać do inspirowanych duchem Bożym dzieł naszych wielkich Rodaków.

Zbigniew Narecki

Janusz M a r i a ń s k i, *Między sekularyzacją i ewangelizacją. Wartości prorodzinne w świadomości młodzieży szkół średnich*, Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2003, ss. 551.

Książd prof. Janusz Mariański, kierownik Katedry Socjologii Moralności na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, jest autorem kilkuset publikacji z zakresu socjologii moralności, socjologii religii oraz katolickiej nauki społecznej.

W swojej najnowszej książce zajmuje się obrazem rodziny, jaki funkcjonuje w świadomości młodzieży szkół średnich. Pozycja owa stanowi prezentację plonu badań empirycznych przeprowadzonych w siedmiu miastach Polski (Jastrzębie Zdrój, Chełm, Rzeszów, Lublin, Gdańsk, Poniatowa, Ryki). Projekt badawczy zakrojony został na bardzo szeroką skalę – analizie poddano 2239 ankiet zebranych w latach 1997-2000. Grupę badaną stanowili uczniowie klas pierwszych i maturalnych liceów szkół średnich. Taki dobór próby badawczej stworzył możliwości wielowymiarowej analizy problemu.

Książka składa się z sześciu rozdziałów. Można by podzielić ją na dwie ogólne części; część przedstawiającą perspektywę teoretyczną, wyznaczającą zakres analizy, oraz część stanowiącą kompletne omówienie wyników przeprowadzonych badań empirycznych.

Pierwsze dwa rozdziały stanowią podłoże teoretyczne oraz dostarczają informacji zarówno o założeniach metodologicznych badań, jak i relacjonują ich przebieg, ukazując złożoność kontekstu społecznego, w jakim projekt był prowadzony. W rozdziale pierwszym zawarte zostały zasadnicze kwestie związane z problematyką badawczą. Rozdział ów nakreśla również ramy teoretyczne, w jakich zamyka się całość analizy. Zawierają się one w obszarze trzech teorii dotyczących przemian wartości prorodzinnych.

Pierwsza z nich to teoria sekularyzacji rozpatrywanej zarówno w kontekście całości społeczeństwa, jak i w odniesieniu do rodziny jako podstawowej grupy pierwotnej.

Osobne miejsce wyznaczone zostało sekularyzacji rodziny, które to zjawisko poddane zostało szczególnie wnikliwej analizie.

Kolejną teorią jest teoria indywidualizacji rodziny i religii, której omówienie rozpoczyna Autor od nakreślenia pewnego kontekstu, w jakim się ona rozwija. Mowa tu o rzeczywistości społeczno-kulturowej określanej mianem *postmodernizmu* czy też *ponowoczesności*. Teoria indywidualizacji omawiana jest, podobnie jak teoria sekularyzacji, w dwóch aspektach: indywidualizacji religii i indywidualizacji rodziny.

Przeciwagę do dwóch wspomnianych teorii stanowi trzecia – teoria ewangelizacji rodziny. Podkreślone tu zostało głównie wielopłaszczyznowe oddziaływanie Kościoła, posługującego się w swoim działaniu wieloma instytucjami prowadzącymi działalność ewangelizacyjną. Takie nakreślenie ram teoretycznych wydaje się przedstawiać kompletny obraz kontekstu, w jakim zakorzeniona jest całość analizy.

Kolejny rozdział koncentruje się na przedstawieniu szerokiej problematyki związanej z wartościami prorodzinnymi. Omówiono tu przemiany w pełnieniu ról społecznych poszczególnych członków rodziny oraz uwzględniono ich wpływ na jej funkcjonowanie jako całości. W dalszej części skonkretyzowana została problematyka badawcza. Nakreślono tu hipotezy kierujące przebieg badań oraz krótkie omówienie narzędzia badawczego (kwestionariusz został umieszczony również pod koniec tomu jako aneks). Kolejno zamieszczono także charakterystykę osób badanych. Dalsza część książki stanowi prezentację wyników badań składających się na analizę obrazu rodziny i wartości ściśle z nią związanych, funkcjonujący w świadomości młodzieży, gdzie punktem wyjścia stało się ukazanie miejsca rodziny w wyznawanym przez młodych ludzi systemie aksjonormatywnym. Szczególną uwagę zwrócono na funkcjonowanie rodziny jako wartości naczelnej orientującej całość życia człowieka. Analizie poddano również miejsce rodziny pośród innych wartości, jakimi kieruje się młodzież w codziennym życiu.

Następną płaszczyzną rozważań stała się konfrontacja wartości prorodzinnych i życia seksualnego. Należy szczególnie docenić podjęcie tej problematyki, która bywa często spychana na margines zainteresowania naukowego, a w dzisiejszych realiach nie sposób przecież przecenić jej wagę. Kwestie związane z tym zagadnieniem zamykają część poświęconą ocenie kompetencji Kościoła w sprawach moralności małżeńsko-rodzinnej. W obliczu kryzysu autorytetów, nie omijającego również Kościoła, podjęcie tej problematyki wydaje się niezwykle istotne. Koncentrowano się tu na kwestiach niezwykle często poruszanych przez młodzież, a mianowicie liberalizacji stanowiska Kościoła w odniesieniu do różnych sfer życia związanych z szeroko pojmowaną moralnością rodzinną (aborcja, antykoncepcja, rozwody, udział w sakramentach osób żyjących w tzw. wolnych związkach).

Ostatnim poruszonym przez Autora obszarem problemowym stało się ujęcie rodziny pochodzenia jako wartości. Punktem wyjścia jest tu ocena domu rodzinnego z uwzględnieniem przede wszystkim atmosfery w nim panującej oraz stosunków z domownikami. W dalszej części pod ocenę młodych ludzi poddani zostali ich rodzice. Oceniani byli z punktu całokształtu funkcjonowania ich małżeństwa oraz stosunku do dzieci (czyli właśnie młodzieży badanej). Autor poszerzył analizę o kwestie związane z pewną ciągłością oraz zmianami w przekazie wartości rodzinnych. Problematyka ta jest trudno uchwytna i nastrocza wiele trudności technicznych. W omawianej analizie próbowano przyjrzeć się tym problemom poprzez ocenę zgod-

ności i różnic pomiędzy poglądami młodzieży i poglądami ich rodziców. Przyjęcie tej metody wydaje się interesujące i metodologicznie uzasadnione.

Próbując dokonać ogólnego podsumowania całości analizy opublikowanej w opisywanej książce, podkreślić należy wagę przeprowadzonych badań empirycznych. Ich rozmach oraz niewielki dystans czasowy, dzielący badania od momentu ukazania się tomu na rynku wydawniczym, powoduje, że staje się on niezwykle cennym wkładem w całościową wiedzę dotyczącą zarówno rodziny, jak i ludzi młodych. Dodatkowo przyjęta w omawianej pozycji skala badań, z całą pewnością uprawnia do formułowania twierdzeń o bardzo szerokim ich zasięgu. Wielość przyjętych perspektyw i kompletny charakter opracowania wskazują jednoznacznie na interdyscyplinarny charakter przeprowadzonych badań, co podnosi w sposób znaczący ich wartość. Stwierdzić można, że proponowany punkt widzenia jest nowością w polskich realiach wydawniczych i nie sposób przecenić wkładu, jaki wnosi opisywane opracowanie w całościową wiedzę z obszaru nauk społecznych.

Mówiąc o kwestiach technicznych, podkreślić należy wysoki poziom edytorski omawianej pozycji. Czytelny tekst wzbogacony jest o szereg tabel zawierających najistotniejsze zestawienia, co sprzyja większej przejrzystości prezentowanych wyników badań empirycznych. Drobną uwagę może dotyczyć jedynie braku wykresów, które uczyniłyby tekst jeszcze bardziej czytelnym, aczkolwiek w żaden sposób nie zmniejsza to przejrzystości zaprezentowanych danych. Ogólnie mamy więc do czynienia ze zgodnością wysokiego poziomu merytorycznego prezentowanej analizy oraz równie wysokiego poziomu wydawniczego, co podwyższa ogólną wartość opisywanego tomu.

Z całą pewnością po omawianą pozycję powinni sięgnąć wszyscy, nawet ci, którzy nie są związani w żaden ścisły sposób z jakąkolwiek dziedziną nauk społecznych, bowiem styl literacki prof. Janusza Mariańskiego i jego sposób prezentacji analiz powodują, że książka jest pasjonującą lekturą dla każdego, kto lubi sięgać w głąb tego, co wydaje się z pozoru oczywiste, i kto zafascynowany jest odkrywaniem zupełnie nowych obszarów społecznego świata.

Andrzej Górny

Mirosława J e f i m o w a [Мирослава Ефимова], Епископ владивостокский Кароль Сливовский (к 155-летию со дня рождения), Владивосток 2003, ss. 48.

Skutkiem zapoczątkowanej przez M. Gorbaczowa „pieriestrojki i głośności” była w byłym Związku Radzieckim m.in. „reanimacja” życia religijnego. Ten proces objął w 1991 r. parafię we Władywostoku, gdzie posługę duszpasterską jako administrator, proboszcz, dziekan i w końcu biskup pełnił ks. Karol Śliwowski. Po latach urzędowego „zapominania” o religii, o Kościele katolickim, a tym samym o stanowiących tenże Kościół Polakach, Mirosława Jefimowa, archiwariusz wspomnianej parafii,